

Velik problem je skozi čas predstavljala jetika. Zdravljenje še ni bilo tako učinkovito, bolezen pa je vezana tudi na slabe socialne razmere, v katerih so živeli bolniki. Prav zato so bile pogoste epidemije v času politične nestabilnosti. Društvo je s svojimi neumornimi delavci ustanovilo postajo za pomoč jetičnim bolnikom, izolirali so neozdravljivo bolne, njihovim družinam pa so nudili dodatno brezplačno pomoč. Bolezen pa ni zbirala svojih žrtev. Za jetiko je zbolel tudi 18. predsednik SZD, dr. Jamar, ki je po boleznih okrevljal in ponovno nadaljeval zdravniško službo, dokler ni oslepel.

Tudi skozi leta med vojnami, ko je bilo posebej čutiti politični pritisk, je društvo delovalo in povezovalo zdravstvene delavce. V času druge svetovne vojne je fakulteta životarila, saj se je vse več zdravnikov predavateljev in študentov vključevalo v osvobodilno gibanje, bili so izgnani, zaprti, v taboriščih. Zdravstveno osebje je pomagalo ranjencem in poškodovancem. Skrivali so ilegalce in zapornike in jih imeli prijavljene pod izmišljenimi imeni. Pri tem je sodeloval tudi medvojni predsednik dr. Zalokar. Iz zapisa vidimo, da je med osvobajanjem Kidričeve žene iz bolnišnice prišlo do streljanja, zaradi posledic je bil dr. Zalokar zaprt in kasneje spuščen, saj mu niso mogli dokazati sokrivde. Številni zdravniki so delovali v prirejenih vojnih bolnišnicah, v gozdovih, kjer so zgradili skrite bolnišnice na težko dostopnih mestih po vsej Sloveniji. Med pomembnejše partizanske zdravnike štejemo dr. Bogdana Brecija, dr. Božidarja Lavriča, dr. Franjo Bidovec. Po slednji se imenuje Partizanska bolnišnica Franja pri Cerknem.

Zdi se, da so na predsedniško mesto sedale osebnosti, ena vidnejša od druge. V zadnjem obdobju po svojem izjemnem strokovnem delu in delu predsednika SZD posebej izstopa dr. Dolenc, izjemni človek, ki je v združenje prinesel nove ideje, miselno svežino, ustvarjalne rešitve. Predsedoval je v dveh obdobjih, skupaj kar 14 let. Spoštoval je tradicijo edine stanovske organizacije. Društvo je tesno povezal s kulturo, bil je soustanovitelj še danes delujočega Kulturno-umetniškega društva Kliničnega centra in Medicinske fakultete dr. Lojz Kraigher. Ves čas je ostal zvest svojemu načelu: »bolnikovo zdravje je najvišji zakon«. Napisal je raznovrstne članke na temo etike in deontologije v medicini, predvsem se je posvetil perečim tematikam, kot so splav, alkoholizem, samomori, transplantacija.

Avtorica doc. dr. Zvonka Zupanič Slavec ne pozabi omeniti pomembnih mejnikov zdravnic. Danes je medicinski poklic feminiziran, pred sto leti pa je bila slika popolnoma drugačna. Prva slovenska medicinka v Ljubljani je bila zdravnikova hči, dr. Eleonora Jenko, v času ko je bil predsednik društva dr. Kopriva, leta 1906. Vsem dosedanjim 33 predsednikom društva dela družbo tudi edina predsednica, dr. Stanka Kranjc Simoneti (1984–1988), ki je uspela prepričati sodelavce z intelektualno močjo in prekiniti togost mišljenja.

Vpliv Slovenskega zdravniškega društva je bil odločilen pri organizaciji in razvoju podržavljenega zdravstvenega varstva, ki pri nas ni doživelo dehumanizacije, kot smo ji bili priča v vsem takratnem vzhodnem bloku.

Knjiga bo ostala dragocen pomnik zgodovine slovenskega naroda skozi delovanje zdravnikov, ki so bili člani svoje stanovske organizacije od 1861 do danes.

Manja Šešek

Dragan Matić, **Nemci v Ljubljani 1861–1918**. Ljubljana : Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2002. 464 strani. (Historia ; 6)

Zgodovina Ljubljane, pa tudi precej širšega okolja, je dobila novo pomembno knjigo. To je knjiga Nemci v Ljubljani 1861–1918, ki je izšla kot 6. zvezek znanstvene zbirke oddelka za zgodovino na filozofski fakulteti ljubljanske univerze, s podporo šolskega in kulturnega ministrstva ter ljubljanske občine. V knjigi je zajeta 58 let dolga doba od februarskega patenta do konca prve svetovne vojne. Avtor dr. Dragan Matić je razdelil svojo pripoved na sedem poglavij, ki so po svojem obsegu seveda zelo različna. Prva tri zajemajo šestdeseta leta: dobo župana Mihaela Ambroža, dobo župana Etbina Henrika Coste ter »vmesni čas 1868–1869«. Četrto poglavje obsega sedemdeseta leta, ko je bila ustavo-verna na Kranjskem deloma ali popolnoma na oblasti. Peto in šesto poglavje govorita o strmem padcu in potem agoniji kranjskih ustavovercev /1880–1893/. Sedmo, končno in najdaljše poglavje kaže utrjevanje

kranjskega nemštva in njegov zaton ob razpadu habsburške monarhije. Zajema četrto stoletje /1894–1918/ prijateljskega ali sovražnega sožitja med Slovensko ljudsko stranko, nemškimi veleposestniki in Narodno napredno stranko. Poglavlja, ki opisujejo dogajanja v ustavnem obdobju 1861–1918, dopolnjujejo še dodatki: Zaključni povzetek, Razmišljanja o ljubljanskih oziroma kranjskih Nemcih, ocena rokopisa o Nemcih na Kranjskem, ki ga je napisal Oskar Plautz in ga hrani graški deželni arhiv, pa še seznam literature in virov. Zelo lepo dopolnilo knjigi dajejo po Plautzu povzete biografije enajstih kranjskih nemških politikov. Hermann Brandt, Ferdinand Eger, Anton Laschan, Robert Schrey in Lina Kreuter-Galle od izbranih so bili rojeni na Kranjskem, Adolf Schaffer in Josef Suppan sta bila iz kranjskih družin, toda rojena drugje, Josef Julius Binder, Friedrich Kaltenecker, Friedrich Keesbacher in Anton Schöppl pa so prišli od drugod.

Vrednost Maticéve knjige je zelo velika. Avtor je skrbno pregledoval vire najrazličnejših vrst, časopisov, policijskih poročil, deželnozbornih zapisnikov, popisnic s štetij prebivalstva, »strogo zaupnih« publikacij itd. itd. Mnogo teh virov je dostopnih v Ljubljani, mnogo pa jih je bilo treba najti v tujini. Mnogo tega gradiva ni doslej še nihče upošteval. Knjiga zajema Ljubljano, ker so bili ljubljanski Nemci »glava in srce kranjskega nemštva«, na mnogih mestih pa posega tudi v zgodovino drugih Nemcev na Kranjskem. Ta povezava je bila seveda nujna in se ji ni bilo mogoče izogniti. Med obsežno problematiko je tudi precej vprašanj, ki jih je razreševalo že dosedanje raziskovanje, naj omenim samo Dragotina Dežmana, ki še danes razdvaja duhove. Seveda pa vrednost disertacije ni v razpravljanju o slovenski strani ljubljanske zgodovine in nemško – slovenskih odnosov. Njena vrednost, in to zelo velika vrednost, je na nemški strani te zgodovine, v nemških pogledih na nemško – slovenske odnose.

Nemško – slovensko razmerje, ki ga je avtor izčrpno zajel, so predvsem propagandna stališča, vroča od polemik in nasprotij, polna pretiravanj. Kot pravi avtor v predgovoru, problematika ni izčrpana. Na strani je ostala zlasti kulturna in vsakdanja preteklost. Nemška in slovenska stran se kažeta kot dva sovražna tabora. Zelo lepo je prikazal Maticé spremljivost pogledov in razmišljanj na nemški strani, pa tudi razlike med gledanji Nemcev na Kranjskem in Nemcev v sosednjih ali še drugih avstrijskih deželah. Svoje čase smo pisali narodnostno zaprte zgodovine, kjer si videl samo lastno podobo kraja, dežele ali naroda, drugih narodnosti pa nismo upoštevali. Od tega smo se v zadnjih desetletjih že mnogo in uspešno premaknili. Spomnimo se na pot, ki jo je glede Štajerske ubral dr. Janez Cvirn. Tako se razvija pred nami nov pogled na zgodovino Slovencev in slovenskega ozemlja. To ozemlje je celota z vsemi ljudmi, ki so živeli na naših tleh, od fevdalcev do ubožcev, z vsemi političnimi smermi, z vsemi narodnostnimi težnjami, z vsemi vplivi, ki so se uveljavljali z večjimi ali manjšimi uspehi, z vsemi nasprotji in konflikti, pa tudi s sožitjem in dobrimi odnosi, ki jih je bilo nekje manj drugje več. Zaradi vsega tega moramo biti Maticéve knjige o ljubljanskih Nemcih zelo veseli, tako zaradi splošne naravnosti kot zaradi bogastva podatkov in vrste novosti. Knjiga ne bo pomembna samo za Slovence ampak prav tako za Avstrijce ali Nemce različnih dežel.

Vasilij Melik

Metod M. Milač, **Resistance, Imprisonment & Forced Labor : A Slovene Student in World War II**. New York : Peter Lang, 2002. 260 strani. (Studies in modern European history ; 47)

Knjigo našega rojaka Metoda M. Milača (rojen leta 1924 na Prevaljah) »Upor, zapor in prisilno delo« lahko uvrstimo tako med spominsko literaturo kot med »zgodovinsko-pričevanjsko gradivo«. Tisti, ki avtorja bolje poznamo, smo to knjigo že kar nekako pričakovali. O tej temi je pisal že leta 1994 v reviji *Slovene Studies* (Vol. 16, no. 2 (1994), str. 31–47) in nato še naslednje leto v reviji *Zaveza* (5, št. 4 (1995), str. 82–87). Že v teh dveh člankih je na kratko popisal svoje vojne doživljaje, ki jih je sedaj v knjigi še dodatno in bolj poglobljeno obdelal.

Njegova »zgodba« je na prvi pogled podobna mnogim zgodbam tistih Slovencev, ki so se ob koncu vojne, leta 1945 odločili najprej za begunsko pot in nato za preselitev v prekomorske države, kjer so morali začeti vse na novo (od študija do zagotovitve novih eksistenčnih pogojev). Tujina, ki jih je sprejela, jim je sicer dala vse možnosti za ta nov začetek, vendar jim ob tem ni ničesar podarila.